

ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДИСПРОПОРЦІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

А. В. Баржина, асист. кафедри управління проектами в міському господарстві та будівництві

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Про необхідність децентралізації влади в Україні говорили уже давно, але насправді процес потроху рухався у зворотному напрямку – зростала централізація повноважень та ресурсів у вертикалі органів виконавчої влади. Проте така централізація не вирішувала проблем людини у конкретному селі, селищі та місті.

В Україні закладені конституційні засади місцевого самоврядування, ратифікована Європейська хартія місцевого самоврядування, ухвалено низку базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи його діяльності.

Проте від часу ухвалення Конституції України та базових для місцевого самоврядування нормативно-правових актів розвиток місцевого самоврядування фактично зупинився на рівні територіальних громад – міст обласного значення, оскільки переважна більшість територіальних громад через їх надмірну подрібненість та надзвичайно слабку фінансову базу виявилась неспроможною до виконання повноважень місцевого самоврядування.

Отже, існуюча в Україні система місцевого самоврядування не відповідала потребам суспільства.

Функціонування місцевого самоврядування не спрямовано на реалізацію його головного призначення – створення та підтримка сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, надання мешканцям

територіальних громад якісних і доступних публічних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади.

Перед місцевим самоврядуванням постали виклики, які потребували ефективного та швидкого реагування:

- економічна неспроможність переважної більшості територіальних громад, органів місцевого самоврядування щодо здійснення власних і делегованих повноважень;

- недостатність ресурсів у бюджетах розвитку територіальних громад для інвестицій в інфраструктуру;

- криза комунальної інфраструктури, загрозлива зношеність теплових, водно-каналізаційних, водопостачальних мереж та житлового фонду;

- відсутність чіткого розподілу повноважень між рівнями, органами та посадовими особами місцевого самоврядування;

- відчуженість органів місцевого самоврядування від населення та їх корпоратизація,

- закритість і непрозорість діяльності, неефективне використання комунальної власності, земельних ресурсів, корупція, патерналізм у відносинах з населенням;

- криза кадрової політики, системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації посадових осіб, службовців органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад [1].

Протягом 2015 року в Україні фактично всі області включились в процес формування ОТГ, ухвалили Перспективні плани утворення спроможних громад. На основі практики застосування Методики від 8 квітня 2015 року N 214 [2] можна сформулювати певні рекомендації, які можуть бути корисними при продовженні роботи над формуванням ОТГ у майбутньому.

Спроможна територіальна громада – громада, утворена на основі територіальних громад сіл (селищ, міст), що добровільно об'єднуються, здатна

самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту та житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Спроможність тут означає не наявність коштів, а передусім, можливість надавати весь комплекс послуг, який належить до ОМС «міста обласного значення». Тому не можна йти на поводу тих громад, які на своїй території мають джерела надходжень достатніх для утримання сільради, але чисельність населення таких громад є надто малою для формування повноцінної школи, надання адміністративних послуг, забезпечення послугами в інших сферах.

Адміністративним центром ОТГ може бути винятково поселення, яке є природним домінуючим поселенням – містом, селищем, у виняткових випадках – великим селом, до якого тяжіють інші населені пункти, і яке має найбільш розвинену економічну, соціальну та іншу інфраструктуру, має приміщення для розміщення новоутворених органів управління нової громади. Практика показала, що найкраще, коли ОТГ утворюється навколо міста районного значення. Це знімає масу питань на початковому етапі формування структури виконавчих органів і їх кадрового забезпечення.

Стара система вирівнювання ґрунтувалася на вирівнюванні по видатках, які визначалися Міністерством фінансів України, виходячи із наявних ресурсів. Якщо доходи були високі, і якщо вони росли, то тоді зменшували трансферти. Тобто, це була рівність, але рівність по бідності. Ніякого стимулу працювати з платниками податків, з інвесторами не було. Отримуєш рівно стільки, щоб бюджету вистачало на пораховані видатки і не більше. Якщо якась громада, якась територія має достатньо високий економічний потенціал, там формується достатньо багато ресурсів, то основна маса цих ресурсів у них вилучається. Той, хто не працює, не пускає в свою територію бізнес, не має підприємств на своїй території, не має

ресурсів, все одно постійно отримує ресурси з державного бюджету. Виходить парадоксальна ситуація: скільки б ви багато не працювали над розвитком місцевої економіки, ви багато отримувати не будете; скільки б ви не працювали, ви, все одно, отримаєте ресурси для того, щоб ви якось жили. Така система веде до деградації та міжрегіональної напруженості, адже відсутність справедливості веде до появи сумнівів у доцільності держави і стимулює до сепаратизму. Оптимальним для держави є створення солідарної системи, коли багатші громади діляться з біднішими, але не просто дають ресурси, тому що вони – бідні маргінали, ні, а тому що ми – одна держава, в якій є різна спроможність територій. Головна ідея тут у тому, аби з одного боку, дещо вирівняти стартові можливості у громадах, а з іншого – створити належні умови, аби збільшити спроможність бідніших, щоб бідніші ставали багатшими. Тобто, має реалізуватися теза не така, щоб багаті стали бідними, а щоб бідні стали багатими. Це – перше.

Друге – це створення нормальних соціальних ліфтів у всіх територіях. Нікуди не дітися, більшість ВВП у будь-якій країні світу формується в містах. В містах – набагато простіше створити інфраструктуру освітню, медичну і всю решту. Але сільські території – дуже важливі. Там відновлюється нація, там формується ресурс, який ми споживаємо. Тому сільське населення повинно мати можливість отримати якісну освіту і перейти на нові соціальні рівні, тому що в селі, виходячи із нових підходів до сільської економіки, не потрібно багато людей для власне сільського господарства. Проте проживати там має достатньо багато людей. Для цього сільські громади мають ставати спроможними забезпечити своїх мешканців необхідним рівнем послуг. Для цього потрібно розвивати місцеву економіку та використовувати механізми регіонального розвитку, які вже створено в Україні.

Література

1. Ткачук А. Ф. Децентралізація для всіх: від загальної інформації до конкретних порад. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 52 с.

2. Верховна Рада України: МЕТОДИКА формування спроможних територіальних громад. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#n10> (дата звернення 25.01.2019)